

Marxisme of anarchisme?

Conferentie en debat CIC dec 1995

Sprekers Nadine Rosa-Rosso (PTB) en Berthier (Anar. France)

www.MinisterieVanPropaganda.org

In een korte inleiding somt de moderator al de grootste meningverschillen tussen anarchisme en marxisme op. Al zij ze het beiden eens over de noodzaak om het kapitalisme en haar staat te vernietigen toch waren en zijn de meningsverschillen groot. Dit leidde soms tot geweld zoals tijdens de Russische Revolutie en de Spaanse Burgeroorlog.

De anarchisten verwijten de marxisten hun autoritarisme (partij, staat) en dogmatisme

De marxisten verwijten de anarchisten hun ongedisciplineerdheid en liberalisme.

Na korte inleiding kreeg elke spreker een half uur om zijn standpunten ten verdedigen

Samenvatting standpunt NRR

De alle fundamentele tegenstellingen (die nog altijd actueel zijn) tussen anarchisme en marxisme zijn terug te vinden in het debat tussen Bakounin en Marx, meer speciaal binnen de Eerste Internationale op een moment dat er verschillende revoluties uitbraken in Europa.

Er zijn vier belangrijke meningsverschillen:

- a. Hoe de wereld en de maatschappij analyseren: materialisme of idealisme?
- b. Hoe de revolutie voorbereiden en voeren?
- c. Hoe de arbeidersklasse en de werkers organiseren?
- d. De band tussen de economische en de politieke strijd?

Veel citaten zijn nodig want de basisstandpunten van Marx en vooral Bakounin zijn weinig of niet gekend. (de citaten komen uit “MEL sur l’anarchisme... Progres” en “Marx-Bakounin van Duclos”)

- a. Materialisme en idealisme

Marx ontwikkelde het historische en dialectisch materialisme. Daarin legde hij het belang uit van de economische grondslagen van een maatschappij om de maatschappij te begrijpen en om de maatschappij te veranderen.

De productieverhoudingen in een maatschappij zijn bepalend voor de ontwikkeling van het sociale en politieke leven, alsook voor de ideologie, in elke maatschappij.

Het is niet – in de eerste plaats - het denken dat het (sociaal) zijn bepaald. Maar wel het zijn dat het denken determineert. Deze realiteit is onafhankelijk van de wil van een individu (citaat Marx)

De ontwikkeling van de arbeiderskrachten brengen een verandering teweeg in de productieverhoudingen. BV de overgang van slavenhoudersmaatschappij naar feodaliteit, van de feodaliteit naar het kapitalisme (Cf de Franse revolutie) en van kapitalisme naar socialisme. De klassenverhoudingen en de klassenstrijd zijn de motor van de veranderingen in de maatschappij.

Bakounin, neemt later deel aan de arbeidersbeweging dan Marx en geeft toe dat de analyse van Marx op bepaalde punten correct is. Maar hij was het niet eens met Marx dat de economische basis in een maatschappij haar (sociale, politieke en ideologische) bovenbouw bepaald. Hij was het niet eens dat de economische verhoudingen en de klassenstrijd het denken van de verschillende bepaald (citaat Bakounin). Bakounin was er van overtuigd dat was de mensen tot strijd aanzet het revolte-instinct is dat in elk individu aanwezig is. De geest van revolte is vooral een kwestie van temperament niet zozeer het resultaat van intellectueel inzicht. Het tweede belangrijk instinct is het onderdrukkings-instinct. De wil om andere te domineren is uiterste verwerpelijk. Geef een individu of een groep mensen macht dan zullen ze die macht vroeg of laat gebruiken om de mensen te onderdrukken en uit te buiten. De sterke onderdrukt de zwakkere op alle echelons van de maatschappij.

De theorie van de instincten is een idealistische ideologie die lijnrecht ingaat tegen het materialisme. Dat heeft veel gevolgen voor de strijd. Zo zijn de maatregelen die een grote patroon neemt niet in de eerste plaats ingegeven door zijn wil om te domineren maar zijn ze het gevolg van de economische ontwikkelingen in de maatschappij. Bv Om overeind te blijven in de concurrentiestrijd is het patronaat verplicht om te rationaliseren en mensen af te danken. De wetten van het economisch systeem dwingt het patronaat om in oorlog te gaan met de arbeidersklasse – en omgekeerd (NRR geeft het voorbeeld van Sabena 1995 – strijd tegen Godefroid).

b. De opvatting over de revolutie

Marx en Bakounin waren het eens over de noodzaak om het kapitalisme en haar staat omver te gooien. In de manier waarop verschilden ze van mening. (Citaat Bakounin). « We begrijpen de opstand als het losbreken van de ontketende passies tegen de macht... Uit deze revolte en chaos zal de vrijheid geboren worden... Alles moet vernietigd worden; het bezit en de staat. Eenmaal dat de staat en het bezit zijn afgeschaft bestaat de klassenstrijd niet meer voor de anarchisten.

Hij maakt geen klassenanalyse. De complexe verhoudingen tussen de verschillende klassen in een maatschappij voor en na de revolutie wordt genegeerd BV wat moet de houding zijn van de arbeidersklasse ten overstaan van de boeren (vaak kleine bezitters)?

Engels (citaat) merkte op dat de anarchisten misbruik maakte van de woorden « autoriteit » en « centralisme » . Bestaat er iets meer autoritair dan een revolutie?

Het gebrek aan centralisme en autoriteit hebben het leven gekost aan de Commune van Parijs. Ook de arbeidersklasse heeft na de machtsovername een staat nodig om te beletten dat de vroegere kapitalisten opnieuw de macht zouden grijpen en stapsgewijs over te gaan naar een klassenloze maatschappij.

Net zoals de burgerij wanneer zij de macht heeft de staat gebruikt om de arbeiders te onderdrukken en kalm te houden. Het eerste wat de burgerij bij de Franse Revolutie heeft gedaan is het volk (dat de revolutie heeft toen slagen) ontwapenen en heeft de burgerij een staatsmachine ontwikkeld tegen de arbeidersklasse om elke nieuwe revolutie tegen te gaan. Na de nederlaag van de Commune van Parijs (1871 - de eerste arbeidersstaat in de wereld) stelde Marx dat de arbeidersklasse niet alleen de oude kapitalistische staatsmachine moet kapotbreken maar ook een eigen staat moet oprichten om « de dictatuur van het proletariaat » te verzekeren.

Ook vandaag zijn de anarchisten en de communisten het eens dat het einddoel de afschaffing van de klassen moet zijn maar ze zijn het compleet oneens hoe dit moet gebeuren en wat de rol van de staat moet zijn.

c. Meningsverschillen over de organisatie van de arbeidersklasse.

In de loop van de tweede helft van de 19de eeuw nam de strijd van de arbeidersbeweging toe en was ze bijzonder complex. In Engeland bijvoorbeeld was er de opgang van de vakbeweging en de eis voor het stemrecht. In Frankrijk was er de geweldige ervaring van de Commune van Parijs. De Eerste Internationale zal uit de Commune van Parijs de les trekken dat de arbeidersklasse zich apart moet organiseren in een eigen arbeiderspartij, los van alle de burgerlijke partijen. De vakbonden moeten als hefboom dienen voor de strijd van de arbeidersbeweging voor het socialisme (citaat Internationale 1871). De economische en politieke strijd zijn onverbreekelijk met elkaar verbonden. Het belang van de economische strijd was uiterst belangrijk om de politieke strijd van de arbeidersbeweging te herdynamiseren na de nederlaag van de Commune.

Bakounin echter was van oordeel (citaat) dat de arbeiders het politiek spel niet moesten spelen maar zich op de niveau's van de ateliers moeten organiseren. Maar de arbeiders moeten zich bezig houden met syndicaal werk en niet met politiek. Geen partijwerk maar vakbondswerking dat is de boodschap van Bakounin.

Dat was een ondermijning van de Internationale (waarvan de anarchisten deel uitmaakten) omdat deze alles had om de arbeiders politiek bewust te maken en te organiseren in arbeiderspartijen. « Wanneer het uur van de revolutie zal slaan zal een onzichtbare alomvattende dictatuur worden gevoerd ». Bakounin organiseerde binnen de Internationale een geheim genootschap om deze revolutie te manipuleren. De leden van deze organisatie moeten zoals bij de Jezuiten blind de organisatie gehoorzamen (citaat). Pure samenzweringstheorieën en praktijken ipv van stapsgewijze bewuste organisatie van de arbeidersklasse. De bedoeling van Bakounin was om de lijn van Marx binnen de Internationale te verslaan. Hij beschimpte Marx als Jood. Door hun drijfveren werd de Internationale ondermijnd. Marx en Engels waren uiteindelijk verplicht de Internationale te ontbinden en de arbeiderspartijen

herop te bouwen in elke staat. Uiteindelijk zal de tweede Internationale in 1889 worden opgericht, met uitsluiting van de anarchisten. Binnen de Tweede Internationale zal de strijd niet tegen de anarchisten maar tegen het reformisme moeten voeren (Lenin).

d. de houding van de anarchisten bij de voorbereiding van de revolutie
Zoals gezegd wilden de anarchisten geen werk maken van de politieke bewustmaking van de arbeidersklasse.

Na de nederlaag van de Commune sloeg het pessimisme toe. Bakounin vond dat de arbeiders slechts dienden te strijden voor hun onmiddellijke economische belangen. De arbeiders waren volgens Bakounin voor geen enkel politiek ideaal meer te mobiliseren. (Citaat). Zelfs indien de arbeiders zouden strijden dan nog zouden ze de nederlaag leiden.

Marx antwoordde: het hoogste doel van de arbeidersbeweging is het veroveren van de politieke macht. Om dat doel te bereiken moeten de arbeiders zich organiseren in een politieke partij. De spontane strijd en massaorganisatie van de arbeidersklasse zijn hefboomen voor de politieke strijd en vorming van een arbeiderspartij.

Zoveel mogelijk van de economische strijd een politieke strijd maken (bv voor een wet voor de 8 uren werkdag). De arbeidersklasse moet leren zich politiek te organiseren en het politiek gevecht aan te gaan anders zal de arbeidersklasse steeds gebruikt worden voor de politieke doeleinde van (een deel van) de burgerij.

Samenvatting standpunt Berthier

Er zijn veel meer punten die Marx en Bakounin verenigen dan scheiden. Het is tijd dat de revolutionaire beweging ophoudt met dwaasheden te verkopen en leert zich te verenigen.

Marx en Bakounin hadden beide een stevige filosofische en theoretische kennis (Hegel, Jonge Hegeljanen...).

Marx is "marxist" vanaf de jaren '40 in de 19de eeuw.

De ontwikkelingsfase van zijn leeftijdgenoot Bakounin is veel ingewikkelder en uiteenloperder. Eerst is hij een rechts-Hegeljaan, daarna een links-Hegeljaan. Vanaf 1842 verwerkt hij de filosofie om te kiezen voor de actie. Cfr de thesissen van Marx over Feuerbach. Bakounin was toen nog een democraat, die zich inzette voor de bevrijding van de Slavische volkeren. Hij neemt deel aan de revolutie van 1848 in Bohemen (Oostenrijk). Hij is voorstander van de eenheid van de Duitse democraten met de ondedrukte volkeren om de autocratie omver te gooien. "Oproep tot de Slaven" is de eerste tekst die de sociale bevrijding voorrang geeft op de nationale bevrijding. Hij wordt aangehouden na deel te hebben genomen aan de opstand te Dresden. Hij speelde daarin een belangrijke rol volgens Engels en uitgeleverd aan de Russen. Hij kan na 12 jaar (1862)

vluchtten uit Siberië. Hij ontmoet Marx in Londen in 1862. Marx was van oordeel dat Bakounin “de enige man is die zich sinds 16 jaar verbeterd heeft...”. Bakounin gaat eerst proberen een opstand los te werken in Polen. Dat mis lukt en hij gaat dan naar Italië om er de arbeidersbeweging te ontwikkelen. Hij correspondeert met Marx, die hem een exemplaar van “het Kapitaal” opstuurt. Bakounin vindt dit een schitterend maar wat moeilijk boek. Twee aanhangers van Bakounin zullen een vereenvoudigde versie van “Het Kapitaal” maken. Bakounin is anarchist vanaf 1868. Hij schrijft naar Marx: “ ik wil mij enkel nog inzetten voor de arbeidersklasse”. Bakounin wilde niet in dispuut gaan met Marx, alhoewel hij steeds meer van mening begon te verschillen bv over de nationaliteitenkwestie. Bakounin steunde Marx binnen de Eerste Internationale in de kritiek op de Phroudonisten (die het privé-bezit wilde beschermen). De kritiek van Bakounin slaat niet op Marx maar wel op Lasalle en zijn reformisme.

Het marxisme werd als een soort parlementarisme gepropageerd op het continent.

Bakounin was niet tegen “politieke actie” maar wel tegen het parlementarisme.

Bakounin leverde wel een aantal fundamentele theoretische kritieken.

Er zijn er drie.

- a. Bakounin verweet Marx zijn determinisme.
- b. Bakounin vond dat de economie de basis van de maatschappij was, maar dat deze moeten worden gerelativiseerd. Engels heeft dit ook toegegeven (brief aan Block) na de dood van Marx.
- c. Meningverschil over de verschillende productiefazen (reeds terug te vinden in haar idealistische vorm bij Hegel – Oudheid, Middeleeuwen...). Deze is enkel van toepassing voor West-Europa niet bv voor de Slavische landen. Marx heeft dat later ook toegegeven (brief aan Zazoulich).

Over de organisatievormen.

Het belangrijkste meningsverschil sloeg op de manier waarop de oude maatschappij zou moeten worden vernietigd en een nieuwe maatschappij opgebouwd.

Bakounin reisde veel en was erg pragmatisch. Hij zag dat er enorme verschillen waren in de revolutionaire bewegingen in Europa (bv verschil van klassenbasis in Italië en België). Binnen de Eerste Internationale werd Marx gesteund door de Engels, Deense en Duitse fracties. Bakounin wordt gesteund door de arbeidersbeweging uit de landen waarin men geen hoop stelt in het parlementarisme en elke economische strijd met repressie wordt afgestraft.

Tussenkomsten zaal

- Aanklacht van CCC aanhanger (?) tegen de PTB Stalinisme en bereidheid tot debat van de anarchisten met de Stalinisten.

- Het failliet van het anarchisme werd bewezen in de Oktober- en in de Chinese revolutie.
- Deze discussie gaat over tegenstellingen uit de 19e eeuw. Vandaag worden we bedreigd door het fascisme. We hebben van beide bewegingen eenheid en correcte ordewoorden nodig.
- Er zijn behalve communistische ervaringen ook anarchistische ervaringen (bv Spanje. IN W-Europa is geen van beide bewegingen er in geslaagd om de revolutie te maken.
- De PTB is voor een minderheidsrevolutie en is zeer sectair. Het gevolg is dat geen enkele revolutie is geslaagd. Het is beter in en microkosmos een socialistische ervaring op te doen dan een revolutie mee te maken gedicteerd door een CC. Dit leidde tot de dictatuur van Stalin (Kathyn enz)
- Nog verschillende tussenkomsten over al of niet nut van historische analyse tegenstelling Anar-Marx maar vooral de vraag: welke eenheid en strijd met anar vandaag!!!! Daarop kwam eigenlijk geen antwoord.

NRR

Noodzaak om de meningverschillen uit de 19de eeuw uit diepen om de huidige meningsverschillen te begrijpen. Idem wat betreft het debat met de socialisten; we moeten teruggaan naar de discussie met Vandervelde.

Jean Briquemont (vanuit de zaal)

Het is verkeerd van de communisten om het belang van de instincten te ontkennen.

De meest is een ontwikkeld dier. Veel van het dierlijk leeft nog in ons.

Dus de nadruk die Bakounin legt op de instincten is eerder een bewijs van materialisme dan van idealisme.

Er zijn verschillende strekkingen binnen het anarchisme men moet hen apart beoordelen om eventueel met hen samen te werken.

Bakounin was tegen de vorming van een “rode bureaucratie”. Het reële bestaande socialisme leidde tot onderdrukking en uitbuiting (geen oppositie, een éénpartij stelsel, geen persvrijheid, privileges voor de partijkaders, repressie,...)

Berthier

Bakounin was een materialist, hij was voorstander van het “wetenschappelijk materialisme”. Marx heeft nooit de term “historisch en dialectisch materialisme gebruikt”.

(tot zover samenvatting conferentie 120 van de 140 min opname).